

TISKOVÁ ZPRÁVA

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR

V Holešovičkách 41, Praha 8

Tel./fax: 286 840 129, 130

E-mail: cervenka@soc.cas.cz

Občané o své životní úrovni

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2003</i>
Otázky:	<i>EU.33, EU.39, IDE.1</i>
Termín terénního šetření:	<i>3. – 10. 3. 2003</i>
Počet respondentů:	<i>1110 (542+568)</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>16. Dubna 2003</i>
Kód tiskové informace:	<i>eu30416</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

V šetření uskutečněném v březnu 2003 jsme se kromě jiného věnovali některým otázkám okolo životní úrovně domácností. Než však přistoupíme k prezentaci výsledků, je třeba předeslat, že březnový výzkum se od běžných kontinuálních šetření lišil tím, že kromě samotného průzkumu veřejného mínění byl empiricky zaměřený na některé metodologické aspekty výzkumu veřejného mínění, jako např. na vliv různých formulací pokládaných otázek, na dopad použití rozdílných škál pro odpovědi apod. Z tohoto důvodu byl březnový výzkum prováděn na dvou nezávislých reprezentativních výběrech ($N_X=542$, $N_Y=568$), přičemž některé otázky se v obou souborech vzájemně lišily. To se dotklo i dvou klíčových, v našich šetřeních tradičních otázek z oblasti životní úrovně domácností, které jsou prezentovány v této zprávě, což na straně jedné s sebou mj. přináší možnost porovnat časově srovnatelné hodnocení životní úrovně domácností či materiálních životních podmínek na čtyřbodové a na pětibodové škále, na straně druhé to však vzhledem k menšímu rozsahu dílčích souborů dotázaných poněkud zvyšuje velikost výběrové chyby a rovněž to ze stejného důvodu do jisté míry limituje možnosti analýzy sociodemografických diferencí.

Jednou z otázek, která byla respondentům v každém z dílčích souborů položena odlišně, byl dotaz zjišťující subjektivní hodnocení životní úrovně domácnosti dotázaného. Výsledky šetření provedeného na čtyřbodové škále¹ zachycuje tabulka 1, rozložení odpovědí respondentů v rámci pětibodové škály² ukazuje tabulka 2.

¹ Otázka: „Považujete životní úroveň své domácnosti za velmi dobrou, za spíše dobrou, za spíše špatnou nebo za velmi špatnou?“

² Otázka: „Považujete životní úroveň své domácnosti za velmi dobrou, za spíše dobrou, za ani dobrou, ani špatnou, za spíše špatnou nebo za velmi špatnou?“

Tabulka 1 – Životní úroveň domácnosti – čtyřbodová škála

Rok	2001			2002										2003	
Měsíc	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	9	10	11	1	3
velmi dobrá	4	4	3	4	5	4	5	3	5	3	5	5	6	5	4
spíše dobrá	60	53	62	56	55	62	59	57	58	56	62	59	62	56	65
spíše špatná	29	36	30	33	33	27	30	34	31	34	27	31	27	32	26
velmi špatná	5	7	3	5	4	5	4	5	4	5	4	4	4	6	3
+	64	57	65	60	60	66	64	60	63	59	67	64	68	61	69

Pozn.: Sloupcová procenta, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“, údaj v posledním řádku představuje součet podílů „velmi dobrá“ a „spíše dobrá“. Na otázku odpovídalo 568 respondentů.

Tabulka 2 – Životní úroveň domácnosti – pětibodová škála

	2/2003	3/2003
velmi dobrá	3	3
spíše dobrá	36	39
ani dobrá, ani špatná	44	41
spíše špatná	15	14
velmi špatná	2	3

Pozn.: Sloupcová procenta, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“. Na otázku odpovídalo 542 respondentů.

Podle výsledků šetření na čtyřbodové škále v březnu 2003 celkem 69 % občanů hodnotilo životní úroveň své domácnosti jako dobrou, zatímco 29 % ji označilo za špatnou. Na škále, která v porovnání s tou předchozí obsahovala navíc středovou variantu odpovědi „ani dobrou, ani špatnou“, se subjektivní hodnocení životní úrovně vlastní domácnosti zformovalo do jednotlivých kategorií následovně – 42 % dotázaných prohlásilo životní úroveň své domácnosti za dobrou, 41 % za „ani dobrou, ani špatnou“ a zbylých 17 % se o ní vyjádřilo jako o špatné. Jak ukazují údaje v tabulce 1, které zachycují výsledky subjektivního hodnocení životní úrovně domácnosti na čtyřbodové škále v průběhu času od října 2001, v porovnání s počátkem roku 2003 je aktuální hodnocení životní úrovně domácností výrazně lepší, což v podstatě odpovídá trendu, který jsme zaznamenali už v roce 2002. Pozitivní posun v rámci pětibodové škály mezi únorovým a březnovým výzkumem, který zachycuje tabulka 2, nepřekročil hranici výběrové statistické chyby, takže jej nelze považovat za průkazný.

Tabulka 3 – Hodnocení životní úrovně na čtyřbodové a pětibodové škále

	čtyřbodová škála (%)	změna vyvolaná přidáním středové kategorie (procentní body)	pětibodová škála (%)
velmi + spíše dobrá	69	-27	42
ani dobrá, ani špatná		+41	41
velmi + spíše špatná	29	-12	17
neví	2	-2	0
SOUČET	100	0	100

Porovnáme-li navzájem březnové výsledky zjištěné na čtyřbodové a pětibodové škále, pak za předpokladu, že by při použití čtyřbodové škály v obou dílčích souborech byly výsledky zcela identické, můžeme odhadovat, že do skupiny respondentů hodnotících životní úroveň své domácnosti jako „ani dobrou, ani špatnou“ (čítající 41 % dotázaných) se přesunula část lidí, kteří by na čtyřbodové škále označili životní úroveň své domácnosti za dobrou, v počtu

odpovídajícím podílu 27 % z celku, část odpovídající 12 % z celku sem přibyla z řad těch, kteří by životní úroveň své domácnosti ohodnotili jako špatnou, a zbytek (2 % z celku) pak doplnili lidé, kteří by při aplikaci čtyřbodové škály uvedli, že nevědí (viz tabulka 3). Pokud zastoupení těchto jednotlivých segmentů přepočteme na procentuální velikosti podílů v rámci zmíněné „středové“ skupiny coby celku, vyjde nám, že asi 66 % procent z ní tvoří lidé, kteří by na čtyřbodové škále životní úroveň označili za dobrou, cca 29 % představují respondenti s opačným hodnocením a zbylých 5 % připadá na dotázané, kteří by se v rámci čtyřbodové škály nedokázali konkrétně vyjádřit. Tyto hypotetické podíly tvořící skupinu lidí označujících životní úroveň své domácnosti za „ani dobrou, ani špatnou“ se tedy jen minimálně liší od reálných výsledků zjištěných dotazováním reprezentativního souboru respondentů, z čehož v podstatě vyplývá, že zařazením středové varianty se relace mezi příznivým a nepříznivým hodnocením životní úrovně domácnosti prakticky nezměnila.

Podrobnější analýza na základě sociodemografických diferencí potvrdila stabilitu existence tradičních rozdílů v subjektivním hodnocení životní úrovně vlastní domácnosti. Její vnímání se zlepšuje s rostoucím příjmem a se zvyšujícím se stupněm dokončeného vzdělání respondenta. Ke spokojenější části obyvatel patří podnikatelé a živnostníci, vyšší odborníci, studenti a potenciální voliči ODS. Skupiny vnímající svou životní úroveň jako horší tvoří především důchodci, nezaměstnaní, rozvedení či ovdovělí lidé, stoupenci KSČM a dotázaní, kteří se nehlásí k žádné politické straně.

Podobným způsobem, jako subjektivní hodnocení životní úrovně, bylo v březnovém šetření prostřednictvím čtyřbodové a pětibodové škály zkoumáno, jak lidé hodnotí materiální životní podmínky svých domácností.

Tabulka 4 – **Materiální podmínky domácnosti – pětibodová škála³**

	2/99	7/99	1/00	7/00	1/01	7/01	1/02	1/03	3/03
velmi dobré	2	2	2	2	2	2	2	1	3
poměrně dobré	22	22	25	21	27	29	25	24	32
ani dobré, ani špatné	50	48	50	52	44	47	48	50	45
poměrně špatné	21	21	19	19	21	18	20	19	16
velmi špatné	5	6	4	6	6	4	5	5	3
dobré/špatné	24/26	24/27	27/23	23/25	29/27	31/22	27/25	25/24	35/19

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“. Na otázku odpovídalo 542 respondentů.

Tabulka 5 – **Materiální podmínky domácnosti – čtyřbodová škála⁴**

	3/03
velmi dobré	3
poměrně dobré	60
poměrně špatné	30
velmi špatné	5
dobré/špatné	63/35

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“. Na otázku odpovídalo 568 respondentů.

³ Otázka: „**Jak byste hodnotil současné materiální životní podmínky Vaší domácnosti? Jako velmi dobré, poměrně dobré, ani dobré, ani špatné, poměrně špatné nebo velmi špatné?**“

⁴ Otázka: „**Jak byste hodnotil současné materiální životní podmínky Vaší domácnosti? Jako velmi dobré, poměrně dobré, poměrně špatné nebo velmi špatné?**“

Jak ukazuje tabulka 4, ve které jsou zachyceny výsledky měření na pětibodové škále, která se u této otázky běžně používá v rámci mezinárodních výzkumů CEORG, 35 % dotázaných v březnu 2003 označilo materiální životní podmínky svých domácností za dobré, 45 % se o nich vyjádřilo jako o „ani dobrých, ani špatných“ a 19 % je prohlásilo za špatné. Zajímavé je přitom srovnání těchto výsledků s lednovým průzkumem, které vykazuje zřetelné zlepšení, jež velmi dobře koresponduje se zlepšeným hodnocením životní úrovně domácnosti zaznamenaným u druhého dílčího souboru respondentů při použití čtyřbodové škály odpovědí. Pokud jde o hodnocení materiálních životních podmínek v rámci čtyřbodové škály, 63 % dotázaných uvedlo, že je hodnotí jako dobré, 35 % je naopak vnímá jako špatné. Ze srovnání výsledků hodnocení životní úrovně domácnosti a materiálních životních podmínek domácnosti na čtyřbodové i pětibodové škále vyplývá, že ačkoli odpovědi na obě tyto otázky spolu velmi silně korelují, přeci jen mezi nimi existuje poměrně zřetelný rozdíl, přičemž hodnocení životní úrovně domácnosti, kterou lze chápat jako poněkud širší kategorii než samotné materiální životní podmínky, vychází o něco příznivěji.

Tabulka 6 – **Hodnocení mat. podmínek na pětibodové a čtyřbodové škále**

	pětibodová škála (%)	změna vyvolaná odebráním středové kategorie (procentní body)	čtyřbodová škála (%)
velmi + spíše dobré	35	+28	63
ani dobré, ani špatné	45	-45	
velmi + spíše špatné	19	+16	35
neví	1	+1	2
SOUČET	100	0	100

Výsledky šetření ohledně materiálních životních podmínek domácností také ukazují, že ani v tomto případě zařazení či naopak absence středové varianty odpovědi v podstatě nemění vzájemný poměr mezi pozitivním a negativním hodnocením. Za předpokladu, že by výsledky šetření v obou dílčích souborech měly být na stejné škále identické, při hypotetickém odstranění možnosti „ani dobré, ani špatné materiální životní podmínky“ by se respondenti, kteří tuto variantu odpovědi zvolili (45 % z celku), rozdělili tak, že cca 62 % z nich (28 % z celého souboru) by označilo materiální podmínky svých domácností za dobré, asi 36 % z nich (16 % z celku) by zvolilo opačnou odpověď a zbytek by se přesunul mezi respondenty, kteří odpověděli, že nevědí (viz tabulka 6). Toto hypotetické rozdělení se přitom statisticky nijak neliší od skutečných odpovědí celého druhého dílčího souboru respondentů, kteří měli k dispozici jen čtyři varianty odpovědi.

Analýza diferencí z hlediska sociodemografických a jiných třídících znaků ukázala, že rozdíly v nahlížení na současné materiální životní podmínky v podstatě přesně opisují rozdíly zjištěné v případě subjektivního hodnocení životní úrovně domácnosti respondenta.

V rámci březnového šetření jsme pak ještě všem respondentům položili otázku: **„Když se zamyslíte nad tím, jak souvisí příjem s životní spokojeností, vede podle Vás vysoký příjem k velmi spokojenému životu, k poměrně spokojenému životu, k poměrně nespokojenému životu nebo k velmi nespokojenému životu?“**

Tabulka 7 – **Vysoký příjem vede... (v %)**

k velmi spokojenému životu	25
k poměrně spokojenému životu	65
k poměrně nespokojenému životu	6
k velmi nespokojenému životu	1
neví	3

Výsledky šetření zachycené v tabulce 7 poměrně jednoznačně ukazují, že lidé v ČR v naprosté většině spojují vysoký příjem se spokojeností v životě. V odpovědi na uvedenou otázku se tak vyjádřilo 90 % dotázaných, i když jen výrazně menší část z nich (25 % z celého souboru dotázaných) se přiklonila k variantě „velmi spokojeného života“. Opačné mínění vyjádřilo jen 7 % dotázaných a zbývající 3 % odpověděla, že neví.

Podrobnější analýza výsledků přitom ukázala že velmi silně vysoký příjem se spokojeným životem spojují zejména mladí lidé ve věku 15 až 19 let, respektive studenti. Naopak u respondentů starších 60 let, respektive u důchodců, je vnímání přímé souvislosti vysokého příjmu s životní spokojeností evidentně slabší, což může velmi pravděpodobně souviset s tím, že pro tuto část populace v porovnání s mladšími generacemi hraje relativně významnější roli zdravotní stav nebo také stav rodinný, protože značná část těchto lidí buď zažila, nebo se může alespoň intenzivněji obávat úmrtí životního partnera. Právě ovdovělí lidé totiž rovněž pociťují vztah příjmu a spokojenosti v životě mnohem slaběji.